

СРБИЈА 2020

**КОНЦЕПТ РАЗВОЈА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ДО 2020. ГОДИНЕ**

(НАЦРТ ЗА ЈАВНУ РАСПРАВУ)

Април 2011. године

СРБИЈА 2020: КОНЦЕПТ РАЗВОЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ДО 2020. ГОДИНЕ

Увод

Стратешки документ Србија 2020 дефинише основне елементе друштвено-економског развоја Републике Србије до 2020. године. Он прати структуру коју је предложила и усвојила Европска комисија (ЕК) приликом израде Стратегије Европа 2020, узимајући у обзир, према препоруци ЕК, специфичности Републике Србије. Такође, дефинише се и начин разраде предложеног концепта развоја путем секторских стратегија као и институције које учествују у спровођењу дефинисаних циљева.

Узимајући у обзир проблеме са којима се сусреће светска економија услед економске кризе на почетку ове деценије, као и специфичности раста домаће привреде у претходној деценији, неопходно је јасно дефинисати где Србија треба да буде 2020. године. Као први корак потребно је установити концепт и основне правце развоја. Кроз то ће бити дефинисана нова индустријска политика, као и услови за раст конкурентности и лакшу интеграцију у заједничко тржиште ЕУ. Концепт развоја треба да обухвати све друштвено-економске аспекте, да подигне степен социјалне укључености свих слојева друштва, дефинише јасну социјалну политику земље у наредној деценији и омогући да Србија постане фактор стабилности и безбедности у региону. Да би се то постигло, потребно је променити политички, правни и привредни амбијент који ће бити у функцији привредног раста и повећања благостања становништва, владавине права и заштите слободе и права грађана. Концепт развоја треба да буде у највећој могућој мери у складу са Европа 2020 стратегијом, како би се обезбедила потпуна координација друштвено-економских и политичких циљева земље са процесом приступања Европској унији.

1. Србија 2010. године

Економска криза током 2009. године имала је дубоке последице на светску економију. Пад БДП од 4,2%, а нарочито велики пад индустријске производње, вратио је привреду Европе на ниво из 90-их година прошлог века. То је имало велики утицај на привреду Србије, јер спољнотрговинска размена са европским земљама (ЕУ+ЕФТА+ЦЕФТА) чини преко 85% укупне размене Србије са светом. Извоз је у 2009. години смањен за 19,8% у односу на 2008. годину, док је у истом периоду увоз смањен за 30,2%.

Криза је изнела на површину основне структурне проблеме српске привреде и друштва. Просечан раст БДП од 5,4% у претходној деценији остварен је по цену две фундаменталне макроекономске неравнотеже, што у наредном периоду више није одрживо. Раст до 2009. године био је заснован пре свега на домаћој тражњи, док је учешће извоза у БДП било свега око 25%. Око 80% раста привреде долазило је из сектора који производе неразмењива добра (телекомуникације, трговина, финансијске услуге), а преко 70% страних директних инвестиција било је алоцирано баш у ова три сектора. Са друге стране, укупна потрошња била је за око 25% већа у односу на остварени БДП. Ова разлика се покривала из увоза, који је финансиран приватизационим приходима и задуживањем у иностранству. Све то је још 2008. године, пре избијања кризе, довело до рекордног дефицита спољнотрговинског и текућег платног биланса.

Други велики проблем представља низак ниво образовања и инвестиција у људски капитал, истраживање и технолошки развој, који су основа за брзи раст привреде. Србија

из буџета издваја годишње око 4,5% БДП за образовање и око 0,3% БДП за науку. Међутим, преко 90% од тих средстава одлази на зараде запослених у овим секторима, док мањи део остаје за покривање огромних потреба за инвестицијама у развој. Инвестиције у образовну и научну инфраструктуру и опрему су у претходних 20 година биле оскудне, па је њихов квалитет на јако ниском нивоу. Такође, резултати исказани кроз квалификациону структуру радне снаге, њихове вештине, затим број регистрованих патената и сл, нису у складу са потребама тржишта што указује на неефикасно трошење ионако малих средстава. Неопходно је, дакле, убрзати реформе које су започете у овим областима, што ће допринети да се тежиште раста усмери на секторе са већом додатом вредношћу.

Трећи проблем представља све веће заостајање Србије за ЕУ земљама у погледу расположивости и квалитета саобраћајне и техничке инфраструктуре. Под техничком инфраструктуром се подразумева енергетска, телекомуникациона и водопривредна инфраструктура, укључујући и комуналну као један од основних фактора привлачења инвестиција. Стратегија Европа 2020 више не истиче као један од приоритета развој инфраструктуре. То је био део развоја у претходној деценији. Ако претпоставимо да ће приоритети дефинисани овом стратегијом бити основа за израду европског буџета за период 2014-2020, тј. ако претпоставимо да за инфраструктуру неће бити предвиђена велика средства, од изузетног је значаја да Србија што пре заврши кључне инфраструктурне пројекте и тиме створи предуслове за бржи раст и развој.

Најзад, Србија се суочава са озбиљним демографским проблемима. Као и у већини европских земаља у Србији је већ неколико деценија ниво рађања недовољан за просту репродукцију становништва, што узрокује депопулацију и наглашено демографско старење. Последњих година број умрлих је за приближно 30 хиљада лица већи од броја живорођене деце. Шестина становништва стара је 65 и више година што сврстава Републику Србију међу старије земље на свету. У оваквим условима смањује се и удео становништва радног узраста, а расте коефицијент економске зависности. Реализацијом циљева предвиђених овим документом, омогућиће се бржи и равномернији раст уз повећање броја запослених и раст стандарда становништва, што ће коначно позитивно утицати на заустављање тренда старења становништва и депопулације.

Табела 1. ЕУ и Србија: тренутно стање и циљеви развоја¹

	ЕУ 2010	ЕУ 2020	СРБИЈА 2010	СРБИЈА 2020
Запосленост становништва од 20-64 година (%)	68	75	49	65
Инвестиције у истраживање и развој (%БДП)	1,9	3,0	0,3	2,0
Учешће потрошње енергије из обновљивих извора у укупној потрошњи енергије (%)	16	20	12	18
Енергетска ефикасност (тое/1000\$ БДП-а)	0,21	0,17	0,96	0,57
Популација 30-34 године са универзитетском дипломом (%)	31	40	21	30
Стопа сиромаштва (испод 60% медијане расположивог дохотка становништва)	16	12	17	14

Извор: Европа 2020, Завод за статистику Републике Србије

¹ Стопа релативног сиромаштва означава удео лица чији је доходак мањи од 60% медијане националног дохотка по потрошачкој јединици. У складу са препорукама ЕУ, укључен је и неновчани доходак

2. Предуслови за испуњење циљева развоја Републике Србије до 2020. године

Да би се циљеви постављени концептом развоја Србија 2020 успешно спровели, од кључног је значаја испуњење два предуслова:

1. *Институционалне реформе*, укључујући уставно-правне реформе, реформу правосуђа, јавне управе и система безбедности, чиме би Србија постала фактор стабилности у региону
2. *Изградња инфраструктуре и остваривање просторног развоја утврђеног у Просторном плану Републике Србије као један од основних предуслова за одржив привредни раст и развој*

2.1. Институционалне реформе

Концептом развоја Србије до 2020. године дефинише се оквир и садржина основних институционалних и нормативних промена које треба да доведу до подизања демократског капацитета, ефикасности и одговорности кључних институција и носилаца јавних функција. У том погледу приоритет имају оне промене Устава чији је циљ усаглашавање основних уставних и законских решења са европским принципима и вредностима и са општепризнатим принципима и правилима међународног права. Те промене првенствено се односе на положај и улогу кључних друштвених институција.

2.1.1. Реафирмација парламента и парламентаризма

Јачање уставног и политичког положаја и ауторитета Народне скупштине као демократског народног представништва, односно највишег представничког тела и носиоца уставотворне и законодавне власти, представља основ изградње демократског друштва. Битна претпоставка за то је укидање императивног посланичког мандата и бланко оставки и успостављање посланичког мандата као непосредног израза политичке воље, интереса и суверености грађана, а не воље партијских врхова. Такав посланички мандат суштински би ојачао статус и углед народних посланика, као и кадровски састав и политички ауторитет Народне скупштине. Овај циљ се може постићи увођењем новог изборног система (тзв. персонализовани пропорционални изборни систем). То истовремено подразумева незамењиву улогу политичких странака у обликовању политичке воље грађана и у предлагању што квалитетнијих посланичких кандидата, као и њихову одговорност за изградњу демократског друштва и модерног парламентаризма, политичке културе, толеранције и одговорности. Народна скупштина треба да задобије ауторитет демократског народног представништва које верно изражава основне интересе и потребе грађана, креира општи оквир друштвене и државне политике доношењем закона и врши ефикасну политичку контролу њиховог извршавања. У том погледу од посебног значаја је изградња и афирмација ефикасног система парламентарне контроле над извршном влашћу. У основи, исти принципи и захтеви односе се и на положај и улогу скупштина општина, градова и аутономних покрајина.

2.1.2. Јачање ефикасности и одговорности извршне власти

Извршну власт на свим нивоима нужно је учинити у пуној мери одговорном за квалитет политике, прописа, мера и одлука које предлаже или које сама доноси, као и за њихово ефикасно спровођење. У том погледу највећу одговорност има Влада Републике Србије. За јачање ауторитета Владе посебан значај има њена одговорност за ефикасан и законит

рад органа државне управе, који непосредно примењују законе, одлучују о многобројним правима и дужностима грађана и правних лица. Органи државне управе треба да се, по угледу на савремена европска искуства, функционално деполитизују и професионализују као сталан и високостручан сервис грађана, независно од изборних промена органа политичке власти. Тај принцип треба применити и на јавна предузећа, установе и организације чији је оснивач држава, а Влада и њена министарства одговарају за њихов законит рад. Такође га треба применити на рад органа управе и јавних предузећа у општинама, градовима и аутономним покрајинама. Принципи деполитизације не треба да воде ка отуђивању државне управе и јавних предузећа од јединствене политике државе и општих државних интереса. Потребна је такође и темељна реформа државне администрације и изградња административних капацитета како би се у највећој мери осигурали ефекти предложених мера и искористили расположиви фондови ЕУ у процесу европских интеграција и након стицања статуса члана ЕУ.

2.1.3. Изградња модерног и ефикасног правосуђа

Један од најважнијих циљева и задатака у наредним годинама је изградња модерног правосуђа као битне претпоставке владавине права и ефикасне заштите уставних слобода и права грађана. У том погледу посебан значај има изградња независног и самосталног судства. Достицање европских стандарда у погледу стручности, ажурности, достојности и законитости у поступању судова и судија, као и ефикасан поступак извршења судских одлука, једини су начин повратка нарушеног угледа, друштвеног ауторитета и поверења грађана у судове. Ти високи захтеви подразумевају и одговарајући ефикасан систем дисциплинске и друге одговорности судија у случају нестручног и несавесног рада, корупције и других облика моралне недостојности. У основи исти принципи и захтеви односе се и на тужилаштво.

Основни циљеви реформе правосуђа чије је спровођење у току јесу подизање ефикасности правосуђа, јачање борбе против организованог криминала и корупције, унапређење правне сигурности и заштите инвестиција.

Успостављање модерног и ефикасног правосуђа подразумева и да се приликом наредне уставне реформе, у складу са европским искуством, отклоне све сумње у могућност утицаја политичке власти на избор и статус носилаца правосудних функција, а индиректно и на њихов рад. То се првенствено односи на садашње уставно решење да Републичког јавног тужиоца и остале тужиоце бира и врши њихов реизбор Народна скупштина на предлог Владе Србије. Да би се обезбедила што потпунија самосталност тужилаца, пре свега Републичког јавног тужиоца, и смањено утицај политичке, пре свега извршне власти на њихов рад, предлагач њиховог избора и реизбора требало би да буде Државно веће тужилаца. Новим уставним решењем треба предвидети да Високи савет судства бира све судије независно од трајања мандата, као и да бира председнике судова на основу претходно прибављеног мишљења судских колегијума и уз могућност њиховог још једног избора.

2.1.4. Децентрализација и регионализација

Уставне промене требало би да доведу до унапређења и јачања локалне самоуправе и других видова децентрализације државне власти. Различити нивои децентрализације, од локалног нивоа, преко региона до аутономних покрајина, треба да буду у функцији приближавања власти грађанима, односно што непосреднијег и ефикаснијег остваривања њихове суверености и политичке контроле органа власти. На овај начин би се

истовремено држава растеретила бројних надлежности које не треба нити је у стању да их сама ефикасно и на оптималан начин остварује на целој својој територији.

Преношењем дела надлежности са државног на регионални ниво, треба да се уваже, како традиционалне и нове функционалне везе између јединица локалне самоуправе, тако и географске, економске и друге специфичне карактеристике појединих подручја Србије. У децентрализованом систему регионализација треба да допринесе равномернијем регионалном развоју Србије, у складу са ресурсним, привредним и другим компаративним предностима појединих подручја. Регион у децентрализованој Србији треба да представља територијалну јединицу у којој ће бити могуће успешније артикулисати заједничке проблеме, интересе и развојне пројекте који повезују више локалних заједница, као и њихову ефикаснију сарадњу и координацију са надлежним државним органима и другим регионима у Србији и ван ње.

Будући систем децентрализације и регионализације треба да подстакне и разноврсне развојне иницијативе које могу да више допринесу чвршћој просторној и економској интеграцији Србије и њених региона и њиховом ефикаснијем функционалном укључењу у европско окружење. При томе, сви облици децентрализације и регионализације полазиће од пуног уважавања јединства државе, то јест задржавања основних државних регулативних и интегративних функција на нивоу Републике Србије као суверене државе.

2.1.5. Кодификација правног система

Јачање демократског институционалног оквира, ауторитета, ефикасности и одговорности кључних институција, подразумева изградњу модерног, али и стабилног законодавног система. Он у том погледу треба да се заснива на неколико кључних принципа. Пре свега, законодавно-правни систем треба у потпуности ускладити са правним стандардима ЕУ. У складу с тим је неопходно извршити кодификацију законских прописа у кључним правним областима. Тиме би се превазишла садашња пракса пречестих измена и допуна закона и других прописа, па и њихова неусклађеност, што уноси велику неизвесност и нестабилност у правни поредак, положај, права и обавезе грађана и правних лица. Најзад, кодификација би требало да успостави јасну и чврсту границу између нормативне надлежности законодавне и извршне власти. Наиме, квалитетним и целовитим законским регулисањем кључних друштвених односа, уредбодавна нормативна функција Владе треба да се стриктно сведе у уставни оквир, то јест да Влада уредбе и друге опште акте доноси искључиво ради извршавања закона. Дакле, треба укинути дугогодишњу праксу да се уредбама допуњују, па чак и мењају поједина законска решења. То је, између осталог, битна претпоставка остваривања принципа поделе власти као темеља демократског и одговорног друштва и његових кључних институција. Са становишта привреде, наведене промене допринеће правној сигурности, пре свега страних инвестиција, а посебно уговора између пословних партнера, као и њихове ефикасне судске заштите.

2.1.6. Афирмација регулаторних и контролних органа

Један од битних циљева и задатака у оквиру Србија 2020 јесте пуна афирмација регулаторних и контролних тела и органа. Она подразумева испуњење следећих предуслова: целовитија законска регулатива која ће гарантовати њихову надлежност у складу са европским стандардима, пуну самосталност, компетентност и одговорност; обезбеђење потребних финансијских, кадровских и материјално-техничких услова за њихов успешан рад; пружање политичке и друге јавне подршке њиховој самосталности и

ослобађању од политичког, посебно страначког утицаја на њихов рад; јасно разграничење надлежности између министарстава и разних владиних агенција, као и увођење ефикасног система финансијске и друге контроле њиховог рада.

2.1.7. Борба против организованог криминала, корупције и реформа система безбедности

Битан услов унапређења друштвеног система и одговорности представља сузбијање, искорењивање и оштро санкционисање криминала, првенствено организованог криминала и корупције. Осим несумњиве политичке воље и снажне подршке кључних друштвених институција и свих чинилаца јавног мњења, као и нормативне доградње правног система, нужне су и бројне конкретне друштвене мере и реформе. Реч је, пре свега, о разноврсним и усклађеним превентивним мерама друштва, где посебно важну улогу имају васпитно-образовни систем, снажна медијска и политичка подршка и акција; стално подизање стручне и техничке оспособљености специјализованих органа за откривање криминала и корупције; сарадња полиције и друштвених контролних и антикорупцијских институција, посебно у сфери јавних набавки и приватизације; подизање ефикасности правосудног система у санкционисању организованог криминала и корупције. Битан чинилац успешне борбе против организованог криминала представља и сарадња са одговарајућим међународним институцијама и службама, као и са органима суседних држава.

Безбедност и сигурност, као и ефикасна борба против организованог криминала, основни су предуслов за већи прилив инвестиција. У последње две године Србија је постала лидер у борби против криминала и на тај начин значајно је допринела остваривању безбедности, како у региону тако и на глобалном нивоу. По први пут Србија је постала „извозник“ безбедности. Међутим, у наредном периоду потребно довршити започете реформе. Ту се пре свега мисли на реформу и професионализацију војске, а затим и на консолидацију финансија у области војне и цивилне безбедности чиме би се повећале инвестиције у квалитет кадрова, опреме и технике. Упоредо са јачањем стручне и техничке оспособљености служби цивилне и војне безбедности, нужно је развијати и унапређивати систем парламентарне и друге цивилне контроле над радом ових служби.

2.2. Изградња инфраструктуре као основног елемента просторног развоја Србије и предуслова привредног раста и развоја

Завршетком изградње инфраструктуре и дефинисањем јасног просторног развоја обезбедиће се основа за бржи раст и развој до 2020. године. Целокупан посао изградње инфраструктуре биће реализован у две фазе.

Прва фаза се односи на период до 2014. године, која истовремено представља почетак новог буџетског периода ЕУ и временски хоризонт за имплементацију стратешких приоритета дефинисаних Просторним планом Републике Србије од 2010. до 2020. године. Апсолутни приоритет развоја саобраћајне инфраструктуре у овом периоду представља Коридор X са крацима Xb и Xc и то: изградње аутопута Хоргош-Нови Сад (крак Xb), изградња аутопута Ниш-граница са Бугарском (крак Xc), изградња и доградња аутопута Лесковац-граница са Македонијом (Коридор X), комплетирање обилазница око Београда и Суботице, формирање двоколосечних и електрификација пруга северно од Ниша, Ниш-Димитровград, наставак изградње Београдског железничког чвора. Поред тога планира се изградња (доградња, рехабилитација, реконструкција) аутопутева: граница са Румунијом-Београд, Београд-граница са Црном Гором, Ниш-Прокупље,

Појате-Котроман, низа других државних путева првог реда као што су: Парафин-Вршка чука, Баточина-Крагујевац, Банатска магистрала, Сомбор-Бачка Паланка-Нови сад-Рума-Шабац-Ваљево-Пожега и других, као и ревитализација и модернизација пруге Београд-Врбница (Бар) и наставак изградње пруге Ваљево-Лозница, проширење и модернизација аеродрома „Никола Тесла“ у Београду укључив и изградњу карго центра, и „Константин Велики“ у Нишу, развој Коридора VII као главног пловног пута на територији Републике Србије, унапређење и развој међународно значајних лука, и изградња нове луке на Дунаву у гравитационом подручју Београда. Потпуна замена аналогне, као и старије дигиталне генерације комуникације, доградња и реконструкција мреже оптичких каблова, дигитализација мреже радиодифузног система, је део очекиваних активности у овом периоду у области електронских комуникација. У области енергетике очекује се изградња нових и проширење постојећих објеката за производњу (хидро и термо електрана) и пренос електричне енергије, изградња новог постројења за прераду нафте на Дунаву, продуктовода, нафтовода, гасовода, система за складиштење нафте и нафтних деривата, односно складишта гаса. Посебан значај у области енергетике ће имати коришћење обновљиве енергије (биомасе, сунца, ветра, воде и геотермалне) чиме ће се поред вишег степена енергетске ефикасности и мањег угрожавања животне средине, дати могућност ангажовању домаћег капитала, подстицај развоју предузећа у области технологија везаних за обновљиве изворе енергије, раст запошљавања. У овој фази предвиђене су активности на доношењу прописа и механизма за подстицање коришћења енергије из обновљивих извора, усклађивању законске регулативе, прописа и стандарда са стандардима и директивама ЕУ, дефинисању програма инвестирања у овој области, испитивање потенцијала и просторног распореда извора обновљиве енергије, и др. Обнова мрежа свих водовода у циљу смањења губитака на мање од 20%, стављање у функцију низа водоакумулација (Стубо-Ровни, Селова, Ариље, Кључ), изградња и обнова постројења за пречишћавање вода, реконструкција и проширење канализационих мрежа, и изградња и обнова погона за пречишћавање отпадних вода, уређење водотока и заштита од поплава, су водопривредне активности које ће бити реализоване у периоду до 2014. године.

Очекивани пораст температура посебно у летњем периоду, праћен смањеном количином падавина, доводи до све негативнијих ефеката који би се манифестовали пре свега кроз: смањења расположивости питке воде, повећање фреквенције и интензитета бујичних поплава и клизишта, смањење квалитета расположивих вода као последица учесталих суша и поплава...услед чега је потребно укључити климатске промене као фактор одрживог развоја у све секторске стратегије, што је од посебног значаја за енергетику и водопривреду, као гране привреде чијим развојем се значајно могу пердупредити климатске промене, односно проблеми настали као последица климатских промена.

У периоду од 2014. до 2020. године, наставиће се са изградњом, доградњом, рехабилитацијом и реконструкцијом државних путева (граница Црне Горе-Приштина-Ђенерал Јанковић, Прокупље-граница са Албанијом, Београд-Ђердап I (Румунија), Лозница-Ваљево и др, обилазнице око градова и насеља...), модернизацијом и ревитализацијом магистралних регионалних и локалних пруга, развојем железничких чворова, реконструкцијом, изградњом и модернизацијом железничких станица и других постројења, обновом раније укинута пруга уз претходно утврђену оправданост. Даљи развој ваздушног саобраћаја подразумева и промену намене појединих војних у војно-цивилне аеродроме, као и укључивање мањих аеродрома и летелешта у мрежу регионалне понуде. Како је даљи развој интермодалног транспорта у директној је вези са реконструкцијом и изградњом друмско-железничког Коридора X и других значајних

праваца, као и развојем Коридора VII, интермодални терминали и логистички центри ће се првенствено градити на местима укрштања поменутих коридора и у непосредној близини привредних центара и слободних зона.

Комплетирањем путне и модернизацијом и доградњом железничке мреже, развојем ваздушног и водног саобраћаја отварањем низа интермодалних терминала и логистичких центара, уз подршку техничке инфраструктуре, Србија ће остварити непосредне везе са непосредним и ширим окружењем. Истовремено, ниво квалитета инфраструктуре ће се значајно приближити нивоу карактеристичном за развијене земље Европске уније.

Паралелно са тим, потребно је завршити започете реформе у области планирања и изградње, чиме ће се обезбедити атрактивност за инвестиције. Процедуре добијања грађевинских и других дозвола морају бити додатно скраћене и доведене на ниво конкурентних земаља, чиме Србија добија додатни мотор у борби за инвеститоре. Биће дефинисане строге санкције за непридржавање прописима који ће регулисати ову област. Визија и циљеви дефинисања просторног развоја Републике Србије детаљно су разрађени у Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године.

3. Циљеви и политике развоја Републике Србије до 2020. године

Узимајући у обзир све горенаведено, а у складу са Стратегијом Европа 2020, циљеви развоја Републике Србије до 2020. године су:

1. повећање броја запослених
 - 65% популације од 20-64 година запослено
2. унапређен људски капитал
 - Мање од 15% особа које су рано прекинуле школовање и нису на обуци укључујући посебно угрожене групе (Роми, сеоско становништво, особе са сметањима у развоју)²
 - 30% становништва од 30-34 године са завршеним терцијарним нивоом образовања
 - Мање од 25% 15-годишњака са недовољним нивоом функционалне писмености у разумевању прочитаног, математичкој и научној писмености³
3. инвестирање у знање и технологију
 - 2% БДП годишње инвестирано у истраживање и развој, од чега половина из приватног сектора
 - 6% БДП годишње инвестирано у развој образовања
4. раст заснован на извозу и рационалној употреби енергије
 - 60% раста БДП долази из сектора који производе размењива добра и услуге
 - 30% учешће укупних инвестиција у БДП
 - 40% већа енергетска ефикасност уз 20% укупне енергије произведене из обновљивих извора
5. социјално укључивање и смањење сиромаштва
 - 20% мање становника у ризику од сиромаштва, укључујући и смањење броја сиромашних који не могу да задовоље основне потребе (око 250.000 људи)

Како би се обезбедило спровођење ових циљева, потребно их је даље разрадити кроз одговарајуће секторске стратегије. Поред тога, потребно је спровести следеће програме:

² % особа 18-24 године са нижим средњим образовањем које нису укључене у образовање или обуку

³ На основу *PISA* истраживања из 2009. године

1. успостављање нове извозне и индустријске политике засноване на производњи размењивих добара, штедњи ресурса и енергетској ефикасности
2. смањење административног притиска на привреду и усклађивање правног оквира за пословање са ЕУ регулативом
3. побољшање пословне климе, пре свега за развој иновативних МСП, укључујући политику кластера и унапређење инструмената за финансирање МСП
4. социјални дијалог са кључним чиниоцима у друштву (предузећима, синдикатима, академским и научним институцијама, организацијама цивилног друштва и др.)
5. примена Стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2010. до 2015. године, као и доношење стратешког документа у овом домену до 2020. године.
6. доношење и примена Стратегије развоја образовања до 2020. године, уз увођење система целоживотног учења и образовања заснованог на квалитету и ефикасности
7. социјално укључивање и смањење сиромаштва осетљивих друштвених група како би се постигла већа социјална и територијална кохезија и како би корист од раста, развоја и веће запослености била подељена међу целокупним становништвом, укључујући и оне најсиромашније.
8. наставак реформи у сфери пензијског осигурања које би у условима одрживог финансирања обезбеђивале смањење сиромаштва старих и одржање животног стандарда након пензионисања
9. наставак реформи у сфери здравствене заштите како у сфери финансирања и тако и сфери управљања системом, а са стратешким циљем унапређења квалитета здравља свих грађана, посебно деце и угрожених група.

3.1. Циљ 1: Повећање броја запослених

У Србији је тренутно запослено 49% популације од 20-64 година. То је један од најнижих нивоа запослености у Европи. Просек ЕУ тренутно износи 68%, док нова Стратегија Европа 2020 поставља циљ повећања броја запослених на 75% ове популације. Уколико желимо да дугорочно конвергирамо ка развијеним земљама ЕУ, потребно је до 2020. године достићи бар приближно ниво који ЕУ има у 2010. години. Реализација овог циља захтева повећање ефикасности тржишта рада и промену структуре радне снаге.

У циљу повећања ефикасности тржишта рада потребно је на самом почетку изменити законску регулативу у овој области, пре свега Закон о раду, како би се достигли ЕУ стандарди и повећала конкурентност у овој области. Стварањем адекватног законског оквира, омогућиће се постојећим компанијама да отворе нова радна места и остварити ефикаснија радно-правна заштита. Такође, растом конкурентности у овој области доћи ће до привлачења нових инвестиција чији је резултат креирање нових радних места.

Промена структуре радне снаге подразумева реформе у систему редовног образовања (када је у питању нова радна снага) и увођење система целоживотног учења што је саставни део другог циља. Потребно је дуплирање учешћа издвајања за активне мере тржишта рада у БДП до 2015. године, уз повећање транспарентности употребе ових средстава као и унапређења њихове таргетираности према дубоко рањивим и групама вишеструке рањивости. Потребно је преиспитати фискалну политику са циљем бољег стимулисања отварања нових радних места. Коначно, неопходно је развијати концепт микрофинансирања и створити оквир за даљи развој различитих облика социјалне

економије како би се запошљавање ширило и на тешко запошљиве категорије становништва.

Треба имати у виду да је постављени циљ амбициозан, али не и недостижан ако узмемо у обзир да ће до 2020. године из континента активног становништва изаћи део популације који сада има преко 55 година. Тај слој становништва остао је током транзиције, услед приватизације и реструктурирања друштвених и јавних предузећа без посла са смањеном могућношћу за ново запошлење. Паралелно са тим, нова радна снага, која сада има 15 година или мање лакше ће долазити до радних места јер ће њен образовни ниво и стечене вештине бити усклађене са потребама тржишта рада. Ова два супротна процеса, уз позитивну привредну коњукуру, довешће до значајног раста учешћа запослених до 2020. године

3.2. Циљ 2: Унапређен људски капитал

Степен образовања становништва Србије је забрињавајући. Проблеми у приступу образовању нису решени, осипање деце постоји са свих нивоа образовања и по већини индикатора смо на зачељу у Европи. Још увек око 10% популације не завршава основну школу (или се не упише или се осипа у току основне школе). У средње школе се уписује између 90-95% оних који заврше основну школу (око 80% генерације), а око 15% уписаних не заврши средње образовање (око 35% генерације). Свега 13% је завршило вишу или високу школу. Ситуација је нешто боља ако се погледа само активно становништво, али је и ту ниво далеко нижи него просек ЕУ (19% са терцијарном дипломом наспрам просека ЕУ од око 30%).

Квалитет школских достигнућа је забрињавајуће низак. Око трећине наших петнаестогодишњака је функционално неписмено и не поседује компетенције потребне за живот у савременом друштву.

Несклад између структуре средњих школа и потреба привреде је велики, што најчешће захтева преквалификације и оних који су завршили средње школе. Код већег дела радне снаге постоји дефицит оних компетенција које се траже на тржишту рада. образовање одраслих се свело на 80 школа са неадекватним програмима. Национална служба за запошљавање нуди око 14 различитих програма обуке за квалификације, али само за познате послодавце, без сертификата који би трајно важио.

Оваква ситуација показује да знање и образованост не заузимају одговарајуће место на лествици вредности у друштву. образовање у Србији нема друштвени положај који му због значаја који оно има припада.

Да би образовање постало снажан развојни ресурс, Србија мора истовремено да решава неке основне развојне проблеме (инфраструктурне проблеме и неке базичне проблеме система образовања, отклањање озбиљних заостајања у погледу степена образовања становништва и др), а да истовремено хвата и корак са развојним плановима Европске уније. То је оствариво, уз приоритизацију следећих системских мера:

- повећање издвајања за образовање на 6% БДП до краја овог периода при чему највећи део раста треба да буде намењен развоју образовања, а не одржавању постојећег стања
- дефинисање и примена целовите Стратегије развоја образовања до 2020. године

- даља изградња, оптимизација и организација флексибилне мреже образовних институција која ће се лакше прилагођавати демографским променама, повећаној мобилности грађана и различитим потребама корисника
- повећање квалитета, релевантности и праведности система образовања и усклађивање са потребама тржишта рада прилагођавањем исхода учења потребама тржишта рада

Паралелно се морају спроводити дугорочне мере које подразумевају темељну реконструкцију образовног система Србије у погледу квалитета обухвата, смањења осипања и праведности образовања (чији ће значајнији ефекти доћи до изражаја тек за 5 до 8 година) и краткорочне мере које доприносе брзом повезивању са тренутним захтевима привреде и чија је реализација остварива мобилизацијом и ефикасношћу употребом постојећих ресурса.

Квалитет је кључни проблем образовања у Србији. Проблеми нарочито квалитета образовних достигнућа ученика су системског карактера, јер је систем образовања у Србији тако конструисан да засад нужно производи низак квалитет знања, вештина и компетенција. образовање ће у наредном периоду бити фокусирано на исходе и образовне стандарде као кључни регулативни механизам и то на свим нивоима. Затим устројство, функционисање и евалуација образовних институција ће бити такви да те институције генеришу добар квалитет образовних постигнућа. Настава и учење ће се ослободити традиционалних и мало ефикасних метода и биће засновани на модерним интерактивним и активним облицима наставе и учења који једино могу осигурати генеричка знања, вештине и компетенције. Коначно, систем испита ће бити снажан инструмент подршке процесу стицања трајних и употребљивих знања и вештина.

Мере које ће се спровести у циљу унапређења квалитета образовања биће дефинисане Стратегијом развоја образовања за период до 2020. године. Неке од тих мера су мобилизација и ефикасније коришћење постојећих ресурса у образовању, примена концепције целоживотног образовања, образовање одраслих и укључивање неформалног образовања у систем целоживотног учења. Овај пакет мера се може брже реализовати и он се односи на мере и на оне облике образовања који воде непосредније ка запошљавању, који су флексибилнији и брже се прилагођавају тржишту рада. Овде спадају: средње стручно образовање и специјализација после средњег стручног образовања, функционално основно образовање одраслих, стручно образовање одраслих, образовање за рад, различити програми преквалификација, доквалификација и иновирања знања у циљу стицања оних вештина које тражи тржиште рада, доградња неформалног система образовања и повезивање неформалног и формалног система образовања. У овој области већ су донета нека значајна документа као што су Стратегија средњег стручног образовања и Стратегија образовања одраслих са акционим плановима. Ови документи ће се ажурирати и мере за њихову примену биће предузете. Решиће се проблеми финансирања тих облика образовања, проблеми сертификације и бољег и бржег усклађивања са потребама тржишта рада.

У високом образовању иновираће се систем финансирања из буџета и ускладиће се уписна политика са потребама тржишта рада и развојним приоритетима државе. Систем финансирања високог образовања ће бити промењен због потребе увођења финансирања према броју студената. На основу предвиђеног броја студената на акредитованим студијским програмима и расположивих капацитета факултета (ментори, опрема и др.) процена је да је да ће се на докторским студијама из буџета финансирати 5%

дипломираних у генерацији у свакој области (ниво од око 2.500 студената), ускладиће се са утврђеним приоритетима развоја науке и укупног привредног и друштвеног развоја. Због изузетног значаја за даљи развој, потребно је остварити квалитетан програм докторских студија као кључног елемента у развоју истраживачког подмлатка.

3.3. Циљ 3: Инвестиције у знање и технологију

Према тренутним инвестицијама од 0,3% БДП за науку, Србија значајно заостаје за Европом и развијеним земљама света. Оно што још више забрињава је чињеница да у овом погледу значајно заостајемо у односу на земље у окружењу које све, осим Албаније, издавају преко 0,5% БДП, а Словенија, Чешка и Хрватска већ издавају преко 1% БДП.

Стратегијом научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2010. до 2015. године предвиђено је да инвестиције у науку достигну 1% БДП до 2015. године. Ипак, ни ова средства за реализацију научних и развојних пројеката нису довољна да надокнаде две деценије недовољних улагања и недостатак нове опреме и савремених научних институција. Зато је покренута Иницијатива за инвестиције у научну и технолошку инфраструктуру Србије у износу од 400 милиона евра, којом је планирана реализација кључних инфраструктурних пројеката у периоду трајања Стратегије.

Визија научног и технолошког развоја Републике Србије јесте да Србија постане иновативна земља у којој научници достигну европске стандарде, доприносе укупном нивоу знања друштва и унапређују технолошки развој привреде. Једини начин остварења ове визије и формирања економије засноване на знању јесте да се тренд раста инвестиција у науку и развој настави после 2015. године. Потребно је да Србија до 2020. године улаже 2% БДП у науку и развој, колико данас улажу у просеку земље Европске уније. Ова улагања не треба да дођу само из буџетских средстава. План је да половина инвестиција до 2020. године дође из приватног сектора кроз јаче повезивање науке и привреде као и увођење пореских и других подстицаја. Та чињеница имаће директан утицај на структуру домаће привреде и отвориће могућност младим научницима и инжењерима да каријере не граде само у државним институтима и факултетима, већ да своја знања примењују у приватним компанијама.

Циљ од 2% БДП који би био инвестиран у науку, од којих око половине долази из приватног сектора, јесте амбициозан али у свету у коме најразвијеније земље убрзано инвестирају у нова знања и чине све да привуку најталентованије кадрове из целог света, брзо и јако опредељење за економију знања и развој технолошког и научног капацитета земље нема валидну алтернативу за Републику Србију на почетку 21. века.

Поред пораста инвестиција у науку и технологију, спровешће се и низ мера с циљем јачања улоге науке и технологије у развоју Републике Србије:

1. фокусирање на националне научне приоритете – за период од 2010. до 2015. године дефинисано је следећих седам приоритета: биомедицина; нови материјали и нанонауке; заштита животне средине и климатске промене; енергетика и енергетска ефикасност; пољопривреда и храна; информационе и комуникационе технологије, као и унапређење доношења државних одлука и афирмација националног идентитета. Након пет година реализације, у оквиру горепомнутих приоритета, урадиће се детаљна анализа успешности пројеката, као и њиховог утицаја на развој сектора на

које се односе. На основу резултата анализе формулисаће се листа приоритета за период од 2015. до 2020. године.

2. Рационализација мреже научноистраживачких организација – разуђеност институција као и уситњеност програма, представљају кључне препреке за формирање националног научноистраживачког и иновационог система. Његова ефикасност је кључна за подстицање развоја и примене постојећих и нових знања и технологија, као и развоја иновативних производа и процеса, који треба да обезбеде међународну конкурентност Републике Србије. У наредном периоду, важно је груписати истраживачке капацитете у веће научне центре који ће имати довољно критичне масе да реализују стратешке пројекте и конкуришу научним центрима широм света.
3. Развој и очување научних талената – еопходно је израдити стратешки документ који ће свеобухватно дефинисати начин идентификовања, праћења, образовања и усавршавања талентоване и даровите деце као будућег научноистраживачког потенцијала. Важно је пружити снажну подршку талентованим појединцима као и институцијама које раде на њиховом усавршавању.
4. Јачање научне писмености друштва кроз промоцију и популаризацију науке – приближавање науке деци предшколског и школског узраста утиче на даљи академски развој будућих генерација научника и истраживача. Будући Центар за промоцију науке пружиће идеалан амбијент за сусрет шире јавности и научника, допуну образовном систему и дати допринос културном и економском квалитету друштва.
5. Повезивање науке и привреде – у смислу јасног и интензивнијег повезивања науке, истраживања и иновативности са привредом, важна је стратешка промена начина финансирања, који се делимично оријентише ка привредним субјектима као носиоцима иновационих пројеката. Такође, неопходно је регулисати питање интелектуалне својине на заједничким пројектима научноистраживачких организација и привредних субјеката. Да би се достигао циљ да пола улагања у науку и технологију до 2020. године дођу из приватног сектора неопходно је размотрити увођење пореских и других подстицаја за улагање у науку и развој као и за запошљавање истраживача.
6. Формирање Фонда за иновациону делатност – за пројекте који су директно у вези са развојем производа, процеса и услуга и њиховим пласманом на домаће и инострано тржиште потребно је подржати Фонд за иновациону делатност и друге организације за подстицај иновационих активности. Циљ је да се успостави јавно-приватно партнерство између директних и индиректних буџетских корисника, јавних предузећа, међународних финансијских институција, банака, привредних друштава и других. Фонд и организације за подстицај иновација ће омогућити директно финансирање привредних друштава која могу да спроведу пројекат везан за развој производа, процеса или услуга, одабиром компетентних научноистраживачких организација.
7. Укључивање капацитета научне дијаспоре у истраживања у земљи – капацитет наше научне дијаспоре се у наредном периоду мора боље искористити. Први корак је идентификација наших људи у иностранству и креирање базе података о њима, затим пројектима на којима раде и институцијама у којима се налазе. Нашим научницима у дијаспори, почевши од 2011. године биће омогућено учешће у научним пројектима

Министарства за науку и технолошки развој, а у периоду од 2010. до 2015. године спровешће се и програм повратка научника у коме ће бити обезбеђени услови за формирање сопствених лабораторија и научних тимова у оквиру постојећих научноистраживачких организација у Србији.

8. Повезивање са међународном научном заједницом – јачање међународне сарадње је кључно за развој науке. Приоритет у међународној сарадњи је учешће Србије у Седмом оквирном програму Европске Комисије, али и сарадња са Сједињеним Америчким државама, Кином и Руском Федерацијом.
9. Активна улога науке у реализацији инфраструктурних и других пројеката важна је за државу – у том смислу, подстицаће се пројекти у којима би се из средстава великих инфраструктурних пројеката финансирале посебне активности са конкретним задацима у којима би се део за партиципацију из привреде покривао из инфраструктурних пројеката, а део за зараде истраживача из буџетских средстава. Капацитет научне заједнице треба ангажовати у пројектима изградње инфраструктуре (путеви, мостови и сл), у програмима енергетске ефикасности, побољшања здравља нације, развоја интернет и телекомуникационе инфраструктуре и другим програмима.

3.4. Циљ 4: Раст заснован на извозу и рационалној употреби енергије

Привредни раст (БДП) у периоду 2001-2008 од 5,4% годишње остварен је по цену две фундаменталне макроекономске неравнотеже што у наредном периоду није више одрживо. Такође, укупна потрошња је за око 25% била већа од оствареног БДП. Ову разлику је покривао увоз пре свега потрошних добара који је финансиран приватизационим приходима и задуживањем, пре свега, приватог сектора у иностранству. Све то је 2008. године, још пре избијања светске кризе, довело до рекордног дефицита спољнотрговинског и текућег платног биланса (21% БДП).

Последица усмеравања домаће економије ка потрошњи, а не ка инвестицијама и производњи у претходних десет година за последицу је имао привредни раст у Србији који се претежно ослањао на раст сектора привреде који производе неразмењива добра и услуге (85% оствареног раста), а на рачун релативног смањења учешћа индустрије и пољопривреде. За разлику од успешних транзиционих земаља (Словачка, Пољска, Словенија) у Србији након првих неколико година транзиције није дошло до реиндустријализације привреде. То је, поред осталог, довело до веома малог учешћа извоза у БДП (најмањи у региону).

Наставак привредног раста на претходним претпоставкама осим што није пожељан, више није ни могућ. Смањен је прилив капитала због финансијске кризе, све су мањи приватизациони приходи услед завршетка приватизације, велики је приватни спољни дуг, а јавни дуг убрзано расте. Због свега наведеног, неопходно је на новим претпоставкама дефинисати економски модел и стратегију привредног раста и развоја до 2020. године.

Такође, као будући члан ЕУ, Србија мора са својим развојним приоритетима, специфичностима и ограничењима да се уклопи у нове развојне приоритете ЕУ: паметан, одржив и инклузивни привредни раст и развој. У економском смислу за Србију то значи:

- висока али реално остварљива стопа привредног раста која се ослања на раст продуктивности (конкурентност) и истовремено на повећање запослености
- високе стопе раста инвестиција (домаћих и страних)
- стварање извозно оријентисане привредне структуре са релативно већим нагласком на технолошки модернизовану индустрију и пољопривреду
- повећање запослености уз већи квалитет образовања и активне примене знања
- стабилне цене
- одржив спољнотрговински и текући платни дефицит

Ово су кључне смернице и претпоставке како би се обезбедила динамична и истовремено макроекономски стабилна и социјално одржива развојна путања српске привреде у наредној деценији. Два основна циља економског раста до 2020 - раст заснован на извозу и усклађивање са европским развојним приоритетима - су у међусобном складу, те их треба посматрати заједно.

Први корак за остварење ових циљева је довршетак свеобухватне реформе прописа чиме ће бити смањен административни притисак на привреду. Паралелно са тим треба наставити са усклађивањем правног оквира за пословање са ЕУ регулативом, а према усвојеном Националном плану за интеграцију Србије у ЕУ.

Други корак је успостављање нове индустријске политике засноване на производњи размењивих добара, подстицању извоза, штедњи ресурса и енергетској ефикасности. Приоритет приликом финансирања пројеката треба дати извозним или потенцијално извозним фирмама. Важно је већ током 2011. године успоставити развојну банку и објединити све ресурсе намењене привреди, како извозно оријентисаним предузећима, тако и оним која имају потребу за додатним средствима ради унапређења производње у земљи. Банка би поред тога обезбедила средства за давање гаранција нашим фирмама за извозне послове. Њено функционисање мора да буде у складу са ЕУ и СТО принципима. Трећи корак је дефинисање стратешких сектора који треба да буду носиоци привредног раста и извоза. При томе, посебан акценат треба ставити на интензивирање пољопривредне производње путем повећања приноса применом савремених технологија. То ће учврстити лидерску позицију овог сектора на регионалном тржишту. За глобално тржиште неопходно је радити на стандардизацији и повећању производње финалних производа из области традиционалних и производа са заштићеним географским пореклом који уз адекватну анализу тржишта могу лако наћи своје место на глобалном тржишту прехранбених производа. Овакав вид производње једини омогућава остварење додате вредности произвођачима у руралним и неразвијеним областима, уз отварање могућности развоја кооперативних система удруживања, што позитивно утиче на равномерни регионални развој.

Испуњавање основних предуслова раста до 2020. године (институционалне реформе, обезбеђивање финансијских средстава и изградња инфраструктуре) уз свеобухватну реформу прописа и дефинисање нове политике раста, имаће до 2020. године следеће резултате:

- просечна годишња стопа раста БДП (2011-2020) од 5-6% тако да крајем 2020. године достиже око 55 млрд ЕУР или око 8.000 ЕУР по становнику
- две трећине раста БДП резултат је раста продуктивности, док је једна трећина његовог раста последица повећања запослености
- број запослених се повећава за око 400.000

- учешће извоза роба и услуга у БДП се у посматраном периоду удвостручује, са 33% на 65%
- учешће инвестиција у БДП (домаћих и страних) се приближава 30%
- учешће укупне потрошње (домаћинстава и државе) у БДП се смањује са 95% на око 80% док се реално укупна потрошња повећава за око 43%.
- учешће индустрије и грађевинарства у БДП се са 21% повећава на 24%
- раст цена се током периода стабилизује на око 3% годишње
- спољнотрговински и текући платни дефицит се одржавају у прихватљивим границама уз редовно сервисирање спољног дуга

Реч је о оптимистичком и веома амбициозном сценарију привредног раста. Он је остварив уз претпоставку озбиљнијих реформи привредног и правног система, посебно јавног сектора, стварањем много атрактивнијег инвестиционог амбијента. Неке земље у транзицији су у упоредивим периодима остваривале исте па и боље резултате. Такође, очекује се јак инвестициони, извозни и развојни импулс уласком Србије у ЕУ што се десило са свим земљама које су у предходном периоду постале чланице ЕУ.

Главни изазови и ризици за остваривање предвиђеног модела раста и развоја су:

- веома брз раст извоза
- високе стопе раста инвестиција
- високе стопе раста индустрије, посебно прерађивачке
- контролисани раст потрошње јавног сектора

Још један генератор привредног раста у наредној деценији биће енергетски сектор и повећање енергетске ефикасности. Енергетска ефикасност привреде Србије мања је око четири пута од просека у Европској унији, док је потрошња примарне енергије по глави становника, која је често показатељ нивоа развијености земље, мања око два пута. У условима раста цена енергената и високе зависности производње од расположивости извора енергије, енергетска ефикасност све више добија на значају. Имајући у виду ову чињеницу, већина земаља тежи да смањи потрошњу енергије и повећа општу енергетску ефикасност. Да би се то постигло неопходно је енергетску ефикасност ставити на листу приоритета приликом конципирања будуће економске политике Републике Србије.

Потребно је донети Закон о рационалној употреби енергије као и Закон о изменама и допунама закона о енергетици којима би се енергетска ефикасност дефинисала као приоритет. Уз то, неопходно је размотрити могућност обезбеђивања пореских и других олакшица за фирме које спроводе пројекте унапређења енергетске ефикасности и обезбедити законске услове за рад компанија које спроводе мере штедње, а своје услуге наплаћују из остварених енергетских уштеда.

Повећањем енергетске ефикасности за 40% до 2020. године уштедело би се око 1% БДП годишње (укупно око 3 млрд евра до 2020. године) кроз увоз енергената. Такође, изградњом нових капацитета за производњу електричне енергије (хидроелектране на Дрини, Дунаву и Великој Морави) уз раст коришћења ветра, сунца и биомасе за производњу енергије оствариће се додатне уштеде у потрошњи и достићи ЕУ стандарди у области обновљивих извора енергије до 2020. године. Тиме ће се остварити не само ефикасност и привредни раст, већ ће се након реализације кључних инфраструктурних пројеката (гасовод, нафтовод и др) подићи ниво енергетске безбедности кроз диверсификацију примарних извора енергије.

3.5. Циљ 5: Социјално укључивање и смањење сиромаштва

Концепт смањења сиромаштва у претходном периоду био је стратешки заснован на динамичном привредном расту и развоју, са нагласком на отварању нових радних места и на развоју програма, мера и активности усмерених на најсиромашније и посебно угрожене групе. Приближавањем Србије ЕУ на значају све више добија процес социјалног укључивања, као обавезна компонента политике интеграције. Процес социјалног укључивања треба да омогући да сви појединци и друштвене групе у потпуности учествују у економским, друштвеним и културним токовима, и да могу да достигну одговарајући животни стандард. Процес би требао да омогући и веће учешће грађана у доношењу одлука, посебно оних које утичу на њихово благостање и остваривање људских права.

У периоду пре настанка кризе животни стандард у Србији обележен је значајним смањењем апсолутног сиромаштва, које се преполовило од почетка транзиције. Током кризе дошло је до погоршања животног стандарда и први пут после 2000. године број сиромашних је повећан у односу на претходне године. По подацима РЗС, број сиромашних 2009. године премашио је пола милиона, док се значајан број грађана налази непосредно изнад линије сиромаштва. Сиромаштво је највеће изван урбаних центара, а посебно су у руралним срединама угрожена домаћинства која имају мале поседе. Деца (0-14) и лица старија од 60 година су традиционално више погођена сиромаштвом. Коначно, у најосетљивију групу спадају мање образовани слојеви становништва и дугорочно незапослени појединци. Према прелиминарним резултатима у току првих 6 месеци 2010. године сиромаштво у Србији се и даље повећава, снажније него у првој години кризе.

Србија је започела са праћењем података о релативном сиромаштву. Стопа релативног сиромаштва према подацима за 2009. годину износи 17,7%, указујући на проценат грађана чији се животни стандард сматра неодговарајућим у националним оквирима⁴.

У оваквим условима и у наредној декади примаран циљ је пре свега даље смањење броја сиромашних који не могу да задовоље ни основне потребе, али и смањење стопе релативног сиромаштва на 14% до 2020. године. Овим циљевима потребно је међутим придружити и циљеве које подразумева процес социјалне инклузије.

У сфери новчаних накнада за сиромашне изузетно је значајно да се даље унапређује адекватност износа помоћи, таргетираност и укључивање у програме помоћи свих који су угрожени. Посебно значајан циљ треба да буде смањење сиромаштва деце и адекватност накнада за сиромашне породице са децом. У сфери услуга социјалне заштите децентрализација, деинституционализација и даљи развој услуга социјалне заштите у заједници остају најважнији стратешки правци развоја.

Поред традиционалних пасивних мера подршке најсиромашнијим слојевима становништва, у наредним годинама неопходно је развити програме и мере којима би се пружила додатна подршка сиромашним грађанима и искљученим групама становништва како би се омогућио њихов потпун приступ образовању, тржишту рада, здравственим и социјалним услугама, могућностима за решавање стамбеног питања и финансијама. Мере

⁴ Стопа релативног сиромаштва означава удео лица чији је доходак мањи од 60% медијане националног дохотка по потрошачкој јединици. У складу са препорукама ЕУ, укључен је и доходак у натура.

подршке у већој мери треба да се формулишу у оквиру концепта активне инклузије, која подразумева подстицаје за запошљавање и образовање сиромашних и искључених грађана.

Социјално укључивање сиромашних, особа са инвалидитетом, избеглих и интерно расељених лица, Рома и других посебно угрожених група захтева успостављање међуресорне сарадње, али и сарадње између јавног, цивилног и приватног сектора, како на националном, тако и на локалном нивоу. Поред тога, ради успешне припреме Републике Србије за коришћење европских фондова намењених социјалном укључивању и смањењу сиромаштва (попут Европског социјалног фонда), потребно је формирати одговарајуће међуресорне структуре за ефикасно и транспарентно пружање подршке за спровођење адекватних мера на националном и локалном нивоу.

Најзад неопходно је да се развију сви показатељи за праћење и редовно извештавање о сиромаштву и процесу социјалног укључивања, који би омогућили формулисање и унапређење одговарајућих политика у овој сфери.

ПРИЛОГ 1. СРБИЈА 2020: ПРЕДУСЛОВИ И ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА

ПРЕДУСЛОВИ РАЗВОЈА				
<p>1. Институционалне реформе укључујући уставно-правне, реформу правосуђа, јавне управе и система безбедности</p> <p>2. Изградња инфраструктуре као основног елемента просторног развоја Србије и предуслова привредног раста и развоја</p>				
ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА				
Повећање броја запослених	Унапређен људски капитал	Инвестирање у знање и технологију	Раст заснован на извозу и рационалној употреби енергије	Социјално укључивање и смањење сиромаштва
65% популације од 20-64 година запослено	Мање од 15% особа које су рано прекинуле школовање	2% БДП годишње инвестирано у истраживање и развој од чега половина из приватног сектора	60% раста БДП долази из сектора који производе размењива добра и услуге	20% мање људи у ризику од сиромаштва (око 250.000)
	Мање од 25% 15-годишњака са недовољним нивоом функционалне писмености		30% учешће укупних инвестиција у БДП	
	30% становништва од 30-34 година са терцијарним нивоом образовања	6% БДП годишње инвестирано у образовање	40% већа енергетска ефикасност уз 20% енергије произведене из обновљивих извора	

ПРИЛОГ 2. ПРОЦЕС ИЗРАДЕ И ПРИМЕНА СТРАТЕГИЈЕ

Поред председника Републике Србије, Бориса Тадића, у изради Стратегије Србија 2020 до сада су учествовали (по азбучном реду) Божидар Ђелић, Борислав Стојков, Горан Радосављевић, Гордана Матковић, Иван Ивић, Мирко Цветковић, Слободан Вучетић и Тинде Ковач Церовић. Позивају се сви грађани Републике Србије и све институције, пријатељи наше земље и међународни партнери да узму учешће у изради и финализацији овог документа.

Израда концепта развоја Србија 2020 одвија се у неколико фаза. У првој фази, израђен је Нацрт концепта развоја Републике Србије до 2020. године. Прва фаза је завршена средином јула 2010. године.

Након тога неопходн је Нацрт концепта развоја Србија 2020 представити свим парламентарним странкама и социјалним партнерима са циљем да се постигне што шири политичко-економско-социјални концензус за спровођење предвиђених мера. Председник Републике Србије, Борис Тадић, који је и покренуо иницијативу за израду, представиће јавности основне концепте развоја Србије до 2020. године. У оквиру ове фазе, потребно је представити Концепт развоја и партнерима у региону и представницима ЕУ, а у складу са препорукама Европске комисије и закључцима са самита из Сарајева.

На бази консултација и јавне расправе, Влада треба да операционализује и изради финални текст који би након тога и формално усвојила у првој половини 2011. године. Одмах након усвајања, документ ће послужити као основ за све остале стратегије у Републици Србији (по узору на ЕУ). Са друге стране, Концепт развоја треба да да основне елементе за будућу финансијску подршку ЕУ Србији.

Тако усвојен Концепт развоја Републике Србије до 2020. године биће водећи глобални стратешки документ у Србији и основ за рад различитих савета (Националног савета за инфраструктуру, Националног савета за конкурентност, Социо-економског савета, Пословног савета, Националног савета за децентрализацију, Националног савета за регионални развој, Савета за европске интеграције и др), као и израду кључних секторских стратегија.

На крају, потребно је предвидети тело које ће пратити спровођење и реализацију циљева. То може да буде сасвим ново тело састављено од представника Владе и представника кључних партнера. Са друге стране, услед потребе координирања ове стратегије са Европа 2020 Стратегијом, спровођење и контролу може да преузме ојачани Савет за европске интеграције.

Наши грађани морају да мисле, уче и раде за XXI век. Да бисмо променили Србију морамо да мењамо сами себе. Наша дугорочна визија је јасна, али да би достигли зацртане циљеве у 2020. години морамо започети са успешним спровођењем ове Стратегије у 2011. години и редовно мерити њен напредак.

Уколико будемо спремни да се ухватимо у коштац са изазовима финансијске кризе, али и глобализованог света који се брзо мења, нема никакве сумње да ће Србија победити!